

ÉJSZAKAI FELJEGYZÉSEK, 1999 (III.)

G U L Y Á S J Ó Z S E F

Nincs víz! Nincs víz! Mint barom a száraz vályúnál, az égre bődülünk.

Ezt a szemenszedett, ravasz, de bárgyú, hamis (ez a legkevesebb), kisöpört, üres és hazug, kifőzött, kimosott, kicsavart, szalma, hatóles buta, cinikus vagy kontra, mindegy, ugyanaz, nem segít, röhögtető, sírnivaló, kivert, fecsegő, még egyszer: fecsegő, genyős, hülye, de álhülye ám, cefrébe való, vagy abba se, önkiző, poszt, vértelen, csikarást okozó, onanizáló, hitvány és ostobán fennhéjázó, szellembakós századvégi magyar költészetet szeretném én semmissé tenni, elúsztatni a semmibe, ahová való . . .

Munkámnak ezt egy kicsi, de fontos, nagyon, életbevágóan fontos részének tartom.

Igen, tudom, mondtam is már, hogy van itt valami, ami gyorsan, nálam sokkal gyorsabb tempóban és hatásosabb módon fog végezni velem, evvel a költészettel, limlommal, evvel az egésszel: az Idő. Mégis, ezt is mondtam már valahol, talán egyik elmúlt bűnös életem során, én nem akarok kimaradni belőle, dicső, szép és halálos, mert megölnek érte, ezért. No meg, ezt is mondtam, kár volna mindent az időre hagyni.

*

Május 8.

A jobb kéz és a bal kéz. A NATO-legények, a vidám, örökké mosolygó, pozsgás arcú, kedélyes NATO-legények, Clinton, Tony Blair stb. drága enyéimmel karöltve eltaposták, letarolták fényforrásainkat. Ám-

de, evoé, humanizmus címén most fényt küldenek nekünk! Urambocsá!, táncsak nem avval a sanda szándékkal, hogy imánkba foglaljuk őket testvéri jóságukért, és koccintsunk az egészségükre? Nehogy már, drága kis nemzetem. Ekkora bolondnak talán nem nézel engem? Vagy azt a látszatot akarják kelteni az urak, hogy ehhez a fénygyilkoláshoz nekik az égvilágon semmi, de semmi közük sincs?

Délszláv mostohatestvéreim elismerő vállveregetését pedig véletlenül sem kívánom ezzel kiérdemelni, ezt meg ők tudják meg.

*

Túrós tészta (csak nem olyan, amilyenre e szó hallatán gondolsz, és „mászkos” is, ahogy anyám nevezte az elfőtt vagy elázott tésztát). Most spórolják össze a szép nagy karajt finom zöldbabbal, amit május 1-jén adtak a nyugdíjaskonyhán. Egy héttel előtte s egy héttel utána spórolják ki a csakugyan ünnepi, felséges ebédet. De akkor milyen ünnepi ebéd? Kész átverés. A leves is „sohavízbe”, szintén ahogy anyám mondta, Fidelinka tésztával, vagyis tojás nélkül. Így ámítanak bennünket. Mindenki tudja, aki nem hülye, de tán még az is, hogy – érték szerinti sorrendben mondom – a tojásos, a krumpilis és a túrós tészta – tudom, volt benne részem – a szegény ételek közül felénk a legszegényebb étel a világon. De van aki szereti, hallom. Hát szeresse. De az vagy hülye vagy nosztalgiazik (ami ugyanaz), divatozik, okoskodik, mint a puliszkával, mondom én (meg lehet, hogy csak túrós tésztának hívják, de nem az). Hát csak ázzon és iázzon. Nem tudja, ne is tudja meg, de még megtudhatja, mi a szegénység.

*

Ha ezt túléljük, elmondhatjuk, hogy mindent láttunk, ami az ember most, ma, eddig, de ahhoz sem kell sok ész, hogy kitaláljuk, milyen lesz a jövőben, a kopogtató harmadik ezredben. Kevesen ezt mind mindig tudták. Most mégis csodálkoznak, csodálkozunk.

Villanytalan május 9-e, este.

*

Tán ezt érdemeljük? Vagy ennél még sokkal nagyobb rosszat? Rémelem. De – a nagy és örök „de” – a büntető nem angyal. Ő sem különb. Ő sem érdemel jobbat, mert nem jobb nálunk. És nem is okosabb. Nem jobb, nem okosabb és nem is szebb. Mert szépnek egyenesen állat.

*

Egyik szomszédom ma délelőtt feltalálta az áram nélkül működő rádiót, akarom mondani, ő is feltalálta. Most a békebelinél is hangsúlyosabban, erősebb, magasabb fokon hallgatja kedvenc állomásait. Az ilyen hangerő miatt nemrégén sűrűn kérvényt kellett benyújtani hozzájuk. Valójában talán itt kezdődik a háború, itt lent, tőprengek el.

*

Május 10.

Tegnap Konrád Györggyel beszélgetett a riporter az *Aktuális* késő esti műsorban . . . Az igazság az, hogy én Konrádot szocialista- és szocializmusellenes nézeteiért sose kedveltem igazán. Most Konrád minden szavával egyetérttek! A Pali riporter belevörösödve hadart, magyarázott, ellenkezett, valószínű a háttérben lesekedő, nyitott fülű és szemű „gazdái” miatt. Heller Ágnes lesöpörte az asztalról Konrádot, mondta nekem ma Mirnics Károlyt a utcán, ahol találkoztunk. Ő ugyan nem látta a műsort, de valaki elmondta neki, mi történt az este, hogy s mint. Az a . . .! – kiáltottam fel. Mirnics elképedve nézett rám. Egy pillanatig mozdulatlanul állt, mintha azt várná, hogy megnyíljon a föld alattam, és elnyeljen. Egyébként Heller Ágnes jelen sem volt azon a beszélgetésen, mondtam neki később, hogy Konrádot háborúellenes véleményével lesöpörhette volna az asztalról, magyaráztam neki kicsit már lenyugodva, a tévériporter csak „megidézte” az egykor nagy marxista, illetve Lukács-követő, Lukács-iskolás, ma egyéni, „külön hangú” filozófusnő szellemét (egyéni filozófia, mert az a fontos, de mi az? Haszontalan, üres bölcsekedés!), aki a bejátszott filmrészletben magához hű stílusban, magasaróptú, igen zavaros, komplikált, nehezen érthető fejtegetésében a NATO Jugoszlávia bombázása mellett nyögdecselt, filozofált, azt kivettem valahogy, a létfontosságú magyar részvételt helyeselve és erősen hangsúlyozva. Affektált, nyögő, nyöszörgő, nyávogó beszéde, zavaros okfejtése közben egyszer – hogy sikerült neki?! – világosan, félre nem érthető módon fejezte ki magát, ilyen: Gyáva népnek nincs hazája! Mit szól ehhez? – kérdezte a Pali az író. Ekkor Konrád György Áginak nevezte Hellert. – „Az Ági?” – mondta. Kicsit eltűnődött, s mintha sajnálkozva csóválta volna a fejét. A végén láttam, tétovázik, elfogadja-e a háborúellenes véleményével zavarba ejtett és

rendkívül felbosszantott s még akkor is szinte pulykavörös riporter felé nyújtott kezét.

Heller Ágnes, akit Konrád Áginak mondott, mindkét tudományával ülhet: úgy a filozófiaival, mint a politikájával.

Gyáva népnek nincs hazája. Hogy hangzik és mit jelent ez ma, 1999-ben?

Nem Nagybányai Vitéz Horthy Miklós kora ez! Vagy még hátrább: és nem a bideres, zsinóros, pörge és a millenniumos, szép piros, kukacos sem, Mári nénje, ébredjen!

Ady, József Attila és Veres Péter után vagyunk, helló, madám!

Nem kezdjük tán mindig előlről, mint a gyerekek?

Vagy igen? Mindig mindent előlről, Ágnes asszony?

Azt tudom Major Nándortól és – másképp, de talán ugyanazt – Goethétől is, hogy: Mindennap meg kell vívni a harcot. De vissza 45 élettire (vagy még előbbre, mint Antall), mintha közben semmi se történt volna?!

*

Május 11.

Körülöttem körös-körül halotti csend. Mintha mindenki elment volna hazulról . . .

Ezt a csendet szerettem én annyira körülöttem, kívül és belül; mindig nagy zűrzavar és lárma volt belül, bennem, amit nem szerettem. Mint lázas betegnek a vizesruha-borogatás, úgy kellett nekem a csend, a béke. De tudom, sajnós, e belső békétlenség nélkül lehettem volna minden, csak egy nem, ami vagyok, ha vagyok, és ami voltaképp nem is akartam soha lenni: író. De most ez a síri csend . . . Áram, víz nincs. Süket vagyok hírek nélkül. Semmiről sem tudok. Mindenki hallgat, meghalt. Néha az egyik szerb (újságíró) szomszédom bekapcsolja a sebtében összetákolat batériás rádióját, füttyül, recseg, ropog, jajgat. Tétlenül várakozunk valamennyien. Várjuk a véget vagy hogy jobbra fordul.

Gyerekek visítanak valahol, de nem úgy, ahogy szoktak. Mint egykor mink, sejtelmük sincs szegényeknek, mit kapnak most, egész életre szólva.

*

Május 12.

Mondom M. kisasszonynak: én nem nézem valami jó szemmel, amit maga mostanában csinál. Mi az, hogy „lélekbeszét”? És a többi gonosz kitalálás vagy lágyeszű képzelődés: horoszkóp, csillagjóslás, bioenergia, inkarnáció? Ha csak azt nézem, hogy mindez vallási szemmel a sátán manipulációjának minősül, és maga nagyon hívő lélek, kimeríti az isteni törvénykönyv szerinti bűn fogalmát . . . Elhiheti, ez a sötét középkor, újra. Úgy látszik: egyik fele lepörgött, a másik fele, a második félidő most fog lejátszódni, száz évek múltán.

S ha ehhez még hozzáadom, hogy lélek nincs is – vallási értelemben? Lélekbeszét! Olyan ráolvasás. Másul: imádság, imagyógy, szenteltvíz.

*

A vallás egy és egyféle világnézet. Ezenkívül tehát, tudjuk jól, van még számos látásforma. És nekem és szerintem közülük bármelyik meggyőzőbb és elfogadhatóbb ennél a napjainkban mindent elzárító vallásinál.

*

Egyszer azt mondtam: Symposion – Tolnai világlapja. Most azt mondom Emesével együtt: *Palics és környéke* – Tolnai új világlapja.

*

Értelmetlen dolog a Matuska-félékkel interjúkat készíteni. Értelmetlen, mondom, de holnapja még lehet, mármint Matuskának s ezért riportereinek is, akiknek magyaráz, magyarázhat, meg a bebetetett olvasóinak. De nekem nem, az száz. És találnak benne valamit kérdezőtől, beszélgetőpartnerei. Matuska fogja az aktuális magyar vonalat, a hivatalosat, de bűdösül. És ez üdvözítő lehet számukra: kérdező, kérdezt, olvasó számára, mindenkinek körülötte.

*

Május 14.

Nádas Péter, mint szálkakereső. Nádas Péter író, politikus és társadalomtudós az újvidéki *Magyar Szó* által közölt indulatos, sőt mérges kis glosszáját olvasva jegyzek: Más, számomra ismeretlen eredetű „tartozását” Konrádnak – erős a gyanúm, hogy ilyesmi forog fenn – véle-

ményem szerint nem most, itt és nem így kellett volna „visszaadnia”. Konrád György „emlékezet-kihagyását” emlegeti – ami valószínű az írónak pártjával, az SZDSZ-szel a NATO melletti bólintására vonatkozik (Magyarország dicsőségére a NATO-ban). Konrád tudhatta volna, mondja Nádas, hogy a NATO nem egy kimondott „hölgykoszorú”. Ez igaz. És csakugyan tudhatta volna. Jó lett volna, ha tudja, ezt mondom én is. Tudta vagy nem, voksolt. Tévedett? Azt hiszem. De Nádas is téved. Mert mégis és mindenképp – s itt lóg ki valami más eredetű, gyanús „tartozás” lólába – Konrád a Jugoszlávia elleni NATO-háború ellenzéséért, mégis, akkor is és mindenképp, ez józan ész számára világos kell hogy legyen, dicséretet és nem dorgálást érdemel! De – elismerem, ez nagyon messzemenő rosszindulat Nádassal és túlon túl elnéző a másik íróval – ha Konrád konkrétan csak ezt a háborút ítéli el és ebben akármilyen megfontolás vezet (ami esetleg lehet nagyon szomorú tény sokak számára) és nem az egész NATO-bandát, akkor is, mégis és mindenképp, mint a diplomáciai megoldás abszolút híve, reálpolitikus, ha kell, és a végsőkéig pacifista, igazat kell adnom Konrádnak, ebben (a rosszabbik) esetben egyet, egyszerűen.

Változott, változhatott-e ezzel Konrád világnézete? Nem hiszem. Konrád szerintem lényegében maradt, aki volt – lesz még alkalom erről szólni, most csak annyit: számomra a szocialista gondolat rossz kérdezője ő. Nem változott, de ebben a kérdésben láthatóan kritikát és önkritikát gyakorolt, Saulusból Paulus, NATO-hívőből NATO-ellenes emberré vált. Ezt hiszem, ezt engedem magamnak hinni. És ez nagy dolog. Érte nem fejmosást, hanem dicséretet érdemel. Igazában csak az szidhatja, akinek más, nem idevaló, régi számadása, elszámolnivalója van, lehet az íróval, mert ennek olyan íze van, bizony. S ha Nádas szálkát keres, mert ez az, akkor tessék, mutasson fel valamit, egy szalmaszálat legalább, ami erre a kritikára feljogosítja.

Mert Nádas Péter író fölemelte-e szavát a NATO ellen akkor Konráddal és pártjával, lényegében pedig szinte az egész Magyarországgal szemben? Ha most szálkát keres „gerendatöréskor”, akkor, újra mondom, mutasson fel legalább egy szalmaszálat, melyet a NATO Magyarország nagyon rafinált módon történt „birtokbavételének” az útjába tett! Ha ezt az írását az újvidéki napilap, a *Magyar Szó*, nagyon helyesen

átvette és sietve közölte, biztos vagyok, hogy azt a másik írását is róptében közölte volna, ha nem is mindenki, de sokunk örömére.

*

Május 15.

Az írott gondolat, a vélemény egyik próbája a megjelenés, a nyilvánosság. Hitélére nem garancia, azt nem mondom – annyi minden hülyeség, hazugság, téves információ megjelenik napjainkban – de valamilyen próbája mégiscsak. Miért mondom ezt? G. L. volt újságíróval beszélgetünk, vitatkozunk. Okoskodó, nagyon erőszakos, rámenős, mindenre képes, mindenre kapható, a hazudozástól egyáltalán nem riad vissza. Különösen ha rájön, mint most. Tudom, ismerem és most is látszik, napnál világosabb, hogy ezt a tulajdonságát, rossz szokását gyakorolja velem a témában, a pillanatnyi siker érdekében mindent összehord, hetet-havat, hazudik, blöfföl, gesztikulál (már ez nem tesz), beszél süketen, vakon, tehát se lát, se hall, hamis adatokkal operál, csakhogy pillanatnyi győzelmet könyvelhessen el magának. És nem kell neki tömeg, a jobbik „eset”, egy személy is elég, úgy látszik, a lelkét kíméletlenül gyöttrő gonosz éhség kielégítéséhez. Írd le és jelentesd meg, mondom neki, akkor majd elhiszem, hogy komolyan beszélsz. És természetesen meg fogom válaszolni. Írd le és jelentesd meg vagy hagyjuk abba rögtön, mondom neki újra, most már hangosabban, mert mintha nem hallana, mondja. Nyilvánosan, veled csak a nagy nyilvánosság előtt vagyok hajlandó vitatkozni. Könnyű így négyszemközt cáfolhatatlan igazságként ostobaságokat állítani a pillanatnyi haszonért, amit tőlem vágsz zsebre, mert hiányában vagyok bizonyos adatok, tények ismeretének s bár logikátlan logikád felborzol, kénytelen vagyok, ha nem is igazat adni, de hallgatva elfogadni vagy csak tagadni, érv nélkül, fejet rázva tagadni és tagadni. De G. L. volt újságírónak, úgy látszik, ilyen és ennyi haszon is untilg elég. Ennyire kisszerű és igénytelen.

Nos, ha így szólok, ezek a vitatkozók, mert elfelejtettem mondani, van a körömben néhány ilyen, de azért nála könnyebb esetnek számító beteg lélek, a legtöbben elcsitulnak, befogják a szájukat vagy kis szünet után lehülve másról és másképp kezdenek el beszélni. Abbahagyják, de ha mégsem, akkor én fordítok, fölvetek egy mindenkor hálás témát, az

időjárás témáját, megkérdezem: milyen idő lesz holnap, kedves barátom? Lesz-e eső? (Nem háború, csak eső.)

Így állok én ezekkel a „barátaimmal” és cáfolhatatlannak proklamált igazságaikkal a magánplaccon.

*

Jó lap volt az az *Iffúság*, azóta is csak süllyed, romlik . . .

Vajda Gábor úgy beszél, mintha azt várta volna tőlünk – most utólag, hogy azt írtuk volna akkor régen abban az újságban, az irodalmi rovatban és máshol . . . például ilyen című és tartalmú írásokat, hogy „Le a szocializmussal!” Úgy felelne meg neki az akkori *Iffúság* most, máma. Nem írtunk, nem írhattunk és, képzelje el, nem is akartunk olyanokat írni. De vajon ő, Vajda Gábor, hol volt, mit csinált „tavaly”? hogy ne mindig a közmondásos égzörgést említsük.

*

Vajda G. egy igazi Loósz . . . De vannak itt rajta kívül többen kiváló Loósz Istvánok.

*

Arany után vagy mellette, de kicsit modernulva, általában elszakadva Petőfi, Arany költői világától, Vajda János áthozta a verset, a magyar költészetet a XIX.-ből a XX. századba, kezét fogva Adyval. De itt van Vörösmarty! Vele Vajda több rokonságot mutat, mint az említett két óriással. Igen, Vajda talán a harmadik óriásból indult ki a népi Petőfivel és Arannyal szemben, úgy gondolom az érett, késői Vörösmartyból, mert vele nyilvánvalóan több rokoni vonás, stílusra vonatkozó és gondolati alapvonás köti össze, mint Petőfiékkal.

*

Vörösmarty . . . Ha jobban megnézzük, csuda paraszt, paraszti, parasztos egy név! Sárga partok, vörös partok. Ludason, de Palicson is van *Sárgapart* nevű vízszéle. Sárga, agyagos partokról van tehát szó, meredek, Ludason partifecskés. De ezek szerint van vörös-agyagos part is, kell lennie, tehát van vörös part, remélem, hiszem hogy vannak vörös partok is valahol a magyar földön, a part pedig tudjuk, mart is, lehet mart is (Martonos – Kanizsán errébb, a Tisza mellett), és biztos, hogy paraszt elnevezése a partnak. Vörösmarty – nagyon fennköltén hangzik,

nemesi csengése van, de szerintem tiszta paraszt, mert hiszem, hogy ilyen eredetű.

*

Íme, mire képes a magyar szofizmus és demagógia!

*

Te kutyaszorítóban vagy, drága kis nemzetem, hogy finoman fejezzem ki magam. Egyik oldalon ott a NATO, másfelől itt vagyunk mi (másokkal), de ez téged, látom, nem zavar . . . Nem választhatsz, teret kell adnod a romboló, halálos terhükkel felszálló gépeknek. S ezért senki mást nem okolhatsz, mint önmagadat. Tehát magadra vess. Én ebben tiszta vagyok. Halálos rettegésben ez néha megnyugtat és szomorú büszkeséggel tölt el. Kutyaszorítóban vagy bizony, arany kis nációm, és ezért, újra mondom, csak magadra vethetsz.

De hogy mindezt tudd, látom, kicsit buta vagy, és tudva, hogy bevalld, ahhoz meg gyáva.

Hát majd én segítek . . .

De azt tudom isten, nem köszönöd meg.

*

Nekünk Ady kell vagy Mohács!

*

Ki hol él s hogyan – „híd alatt, híd fölött” – tisztelet a kivételnek, ha van, aszerint gondolkodik.

Adyt is (mint a jóelőbb említett árvízveszélyt) mindenki a saját helyzete és kultúrája szerint ítéli meg. Mindenki olyannak látja – általánosítható igazság – mint amilyen ő maga: a hívő vallásosnak, a szocialista szocialistának, a jobboldali elme jobbosnak, a baloldali balosnak, a szoc. dem. szoc. dem.-nek, a kispolgár pedig, ha tanárnő is, a többségi kurzus szerint . . . Milyen is lehet még Ady? Egyáltalán: Milyen is Ady? Ady minden és ezek hallgassanak!

*

Nekünk Ady kell vagy Mohács, nem Péter, de Nullaházi!

*

Szeretném kétségbeejteni azokat a kritikusokat, akik úgy mozognak az irodalomban, hogy „fejlődéslíra”, „nem fejlődéslíra”. „Nem fejlődéslíra.” Mi is ez? Mit jelent? Jót, rosszat? A kérdés formális, mert itt, ebben az esetben rosszat, nagyon rosszat, elítélendőt jelent. De ki az, aki a „fejlődéslírát” mint követelményt meri említeni, felhozni, előírni? Költészetről lévén szó, s még ha valami ősi költészeti elvnek, alapelvnek is látszik, de egyáltalán nem az, mert honnan volna, hogy lehet, hogy tud, hogy mer valaki ilyet mondani és megkövetelni ott és ahol a szabály, hogy nincs szabály? Honnan veszi, hogy hallotta ezt a kritikus úr? Számára a vers az semmi, ellenben a versek, illetve a költészet valamilyen fejlődésrajza!

Erre lehetne azt mondani, hogy magas színvonalú butaság, hozzá nem értés.

A költészetben egyébként, hogy kissé beavassam a tanár urat, mindent lehet, az igaziban, lehet és szabad, csak nem mindenkinek, még „nem fejlődéslírát” is.

Ez a költészet nagy titka általában és külön minden igazié.

*

Kosztolányi nem volt korának, a Magyarország alatti Magyarországnak igazi szószólója. Lengették az onnan jövő hullámok, illetve az efféle erős irodalmi áramok, de mint például Déry Tibort, őt nem tudták, lényegében sohasem tudták kimozdítani polgári (kispolgári) mivoltából, mélyen, tartósan megingatni úri eredetét. Az *Édes Anna*, főműve, valójában ihletett, nagy ihletű önmaga fölé emelkedése volt. És valószínű az akkori általános divat szerint való, kénytelen-kelletlen kilengésnek köszönhető. Úgy gondolom, hogy a korabeli, nagyon erős, elkötelezett, proletár irodalmi kurzus, gyakorlat ráfogta, behajtott. Mert Kosztolányira nem jellemző az *Édes Anna* attitűd, ez a „leereszkedés”. Ezért merem én a bal felé való szép kilendülésének mondani ezt a regényt.

*

Zákány embergyűlölő volt, írta róla valahol nemrégén Bori Imre. Az volt, az lehetett? Nem, biztosan nem! Az viszont lehet, hogy Borinál jobban gyűlölte – elég oka volt rá, lehetett, mert bizony lehet, nem olyan nehéz rá okot találni, mondjon ki mit akar, és tudja meg Bori Imre is, ha eddig nem tudta (dehogynem tudta!) – szóval lehet, hogy

gyűlölte, de lehet, hogy jobban is szerette az embert Bori Imrénél. (Mondjam azt, hogy aki nem gyűlöli, nem is szereti igazán? Ez így talán nem áll. Catullus azt mondja: Odi et amo = gyűlölet és szeretet, egyszerre, egy időben. Ez a pszichológiából ismert ambivalencia-jelenség. S ha én most féltudású és negyed tudományos gondolkodó, sok igazi nagy gondolkodó által bátorítva, de bátortalanul ebből azt vonom le és kapásból definiálom, hogy a vers, a költészet lehet valamilyen, az ember iránt érzett ambivalens tartalmú megnyilatkozás?) Folytatva az előbbi gondolat menetét: Tudom, mert ismertem Zákányt, elég jól ismertem őt. A verseit szintén ismerem s értem sokaknál sokkal jobban, bár még ma sem eléggé. (Azt gondolom most, hogy sajnós a kritikusnál, igazán sajnálom, hogy ilyet kell mondanom, a kritikusnál majdnem mindenki jobban ért, nem a költészethez [az elmélethez], azt nem állítom, hiba volna, de a vershez biztos és jobban is érti a verset.) Minek alapján állíthatta a mondottakat Bori Zákányról? Nem tudom. Életművéből szerintem nem olvasható ki, nem vonható le ilyesmi. Egy-két vers, verssor, elejtett gondolat, életvitel és más alapján talán? Viszont hasonló módon, töprengek tovább, például Petőfit is embergyűlölőnek, de kétszer akkorának lehetne mondani, hogy csak egyet említsek, *Az örült* című verse alapján. Petőfi az örült bőrébe bújva mond igencsak lesújtó véleményt, ítéletet az emberről. Evvel és természetesen még sok más versével kapcsolatban lehetne, lehetnének ilyen és hasonló, de semmiképpen nem általánosító levonásai az olvasónak, bárkinek.

Szegény Zákány Antal! Te, aki annyira tudtad tisztelni és becsülni a másikat, a másik embert, embergyűlölő voltál, egyesek szemével. Hát ez nagyon szomorú. A te abszolút nem ismerésed végtelenül szomorú következménye.

*

„Az ismert, a legismertebb élő magyar írók . . .” – mondja a rádió.

De az ismert, a legismertebb élő magyar írók, *mire újra feljön a nap*, régen ismeretlenek lesznek, mondom én 1999. május valahányadikán.

*

Nem tartottak olyan sokáig a dolgok, amilyen hosszúak voltak . . . Hogy mire gondolok, megpróbálom fejtegetni: a hatvanas évek elején például . . . mondjuk I.-vel mindössze néhány hónapig volt, tartott a

kapcsolatom, de közben mintha évek múltak volna el; rengeteg esemény történt azon a nyáron. Aztán a gyerekkor például, milyen végtelen volt, milyen végtelen hosszúnak tűnt. Később mintha évekig nem történt volna velünk annyi minden. Akárcsak mostanában. Tudom, ez lélektani probléma, bizonyos érzékcsalódás, de akkor is: ilyen az ember, ez az élet.

*

Az ember tudja, hogy el van ítélve, de lopva mintha valamiben mégis reménykedne. Mi lehet az? – rágódok.

*

A lét elvében, alapelvében, úgy sejtem, vannak, lehetnek, mintha volnának a létnek önmaga ellen irányuló, a maga rombolását célzó mozzanatok és tendenciák. S az ember állandóan küzd e „lételv” ellen, az ellen, hogy ez az elv az egyedi létező végességét „előírja”.

*

Május 16.

Számomra sem szentek, sem királyok nincsenek (értsd úgy is, hogy nem kellene), pláne szent királyok! Fontosnak tartom ezt most hangosan kimondani seregnyi szent és királyok szünet nélkül való, fáradhatatlan emlegetése iszapos idején. S a népek, népemnek, a munkásnak sincs ezekre az égardta világon semmi szüksége.

*

Az Isten is elkezdte. Már a múltkor azt hittem, ő csapott le ránk haragjában, de csak a NATO volt. Nem hittem, hogy . . . Vagy szövetkeztek, megbeszélték s összefogtak? Hiszen Clinton minden vasárnap délelőtt istentiszteletre jár s gondoltam, hátha őt is meggyőzte, az Istent, a bombázások helyes és fontos voltáról.

Kíváncsi vagyok mi jár, mi járhat a misén abban a kicsit gyöngécske fejében az örökké „halkan” (majdnem azt mondtam, de nem mondom, hogy bárgyún) mosolygó elnök úrnak?

*

Áj, huncutok ám a NATO-legények, Tony Blair és Clinton. Tony: arcátlan, pimasz, feszes, kissé fagyos, szijas, szálkás mosoly, Clinton

hasonló, de igencsak bárgyú, oktalan. Tony különösen nagy demagógus. (És mindenkinél harapósabb; ez a kisebb, a gyengébb politikája – a *nagyhangú kisebb*. Ki se néznéd belőle. Ha beszél, nem hiszek a fülemnek.) Mint mondtam, nagy demagógus. Azt mondja, ők nem törekszenek határmódosításra, sőt ellenzik, nem engedik meg, egyenesen tiltják a határok megváltoztatását. S ez nagy hangsúlyt kap „ügyintézéseik” során. Mi itt az igazság? Tudjuk, Anglia hogy áll az írekkel. És mióta! Nem tegnap reggel óta. Szerintem innen fúj ez a szél. Úristen, mekkora demagógusok, de nagy hamiskártyások! Az enyéimmal együtt, akik szintén találnak magyarázatot, önérdekű okot minden tettükre. Önhitt mosoly. Hát nagy hintáslegények! Hinta-palinta. Saját érdeküknek megfelelően gyártják elméleteiket. Régi, ismert, átlátszó kapitalista trükk. Csak a vak nem látja. De csupán ezért, emiatt és nem másért, nehogy azt higgye valaki, nincs térképátrajzolás, mert ez vág össze érdekeikkel. Nem változtathat senki a határokon, ismétlik, én is megismétlem. De másképp, szentül hiszem, örömmel szabnák-alakítanak át a saját szájuk íze, vagyis érdekük szerint a világot. Íme a nagyhatalmi törekvés, mint elásott kutya. Az igazi ok, tetteik egyetlen és legfőbb célja, és egyetlen, igazi magyarázata.

*

Május 17.

Vasárnap délelőttönként misére jár. Vajon mit csinál ott? Bizonyára, kézenfekvő következtetésnek látszik, Istennel, Istenével társalog. Politizál, alkudozik? Táncsak nem az Öreg bízta meg szorgos, odaadó hívét a mostani munkával? Biztos, hiszik sokan. És ez nem vicc! Azok szerint Isten keze, akarata ő.

*

Megint a madarak. Éjfél után egy óra körül jár. S ők még ébren vannak. Csicseregnek, mint máskor, normális időkben kora hajnalban szoktak (sokat hallottam, hallgattam őket), de nagyon figyelmesen, szinte gondolkodva. Etájban többször szólt már a sziréna. És most mintha várnák, ahogy mi várjuk reszketve, álmatlanul. Csend. Néhány szóváltás köztük, és újra fagyos csend. Mintha feszülten figyelve várnák, melyik pillanatban csap fel az idegtépő hang. Később megnyugodnak

és gondolom, hitetlenkedve, csalódottan, sőt becsapva érezve magukat, elszenderülnek. Nemsoká itt a reggel.

*

Néha nehezen kapcsolok. Olyan vagy, mondhatná valaki, mint az a régi villanykapcsoló, amelyik háromra gyullad és akkor sem biztos, hogy felvillan a várva várt fény . . . Így állok. Nagyrészt ezért nem lettem politikus, noha legjobban, nem kedvem, hanem elvem, a tevés lehetősége miatt az szerettem volna lenni. (Ezért, emiatt értem én meg példátlan és példaadó módon Major Nándor író és volt szerkesztő politikai kitérőjét. Ő is, mint a nagy német költő, Goethe – aki tudjuk, egy ideig Weimar fontos közéleti alakja volt, miniszter – politikai funkciót vállalt és töltött be.) Mondom, szerettem volna. De a politikához gyors ész kell, gyorsan váltó, és még sok más, ami sajnos belőlem mind hiányzik. Pedig alapjában véve politikus beállítottságú és gondolkozású ember vagyok, az volnék inkább, mint írói, költői alkat. Azt viszont biztosan tudom, hogy nem vagyok irodalomközpontú, mint íróink legtöbbje. Hát ezért nem lettem politikus, no meg száz másért, mert alkat és észjárás: nem csak ennyi a különbség köztem és a politikus ember közt. Hazudni mondjuk én is tudok – ahogy Rekecki Ferkó kocsis és kanizsai mondaná – de ekkorákat?!

(Folytatjuk)